

LEGENDA

- Szlak wokół Tatr
- - - ścieżka rowerowa nawierzchnia asfaltowa
- - - ścieżka rowerowa nawierzchnia żwirowa
- - - trasa alternatywna
- - - trasa do narciarstwa biegowego
- - - trasa nordic walking

- cmentarz
- tereny leśne
- mokradła
- Torfowiska Orawsko-Nowotarskie

- parking dla użytkowników Szlaku Wokół Tatr
- gata przystankowa dla rowerzystów
- gata ogniskowa
- toalety publiczne

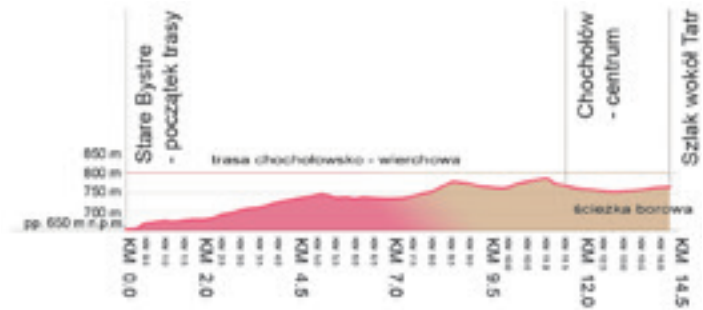
- budynek dawnej stacji kolejowej
- baczka na Szlaku Dzwonkowym
- kolejka wapieniowa
- lodowisko

ATRAKCJE TURYSTYCZNE

- 1 Rynek z zabudową małomiasteczkową
- 2 Kościół p.w. Trójcy Przenajświętszej
- 3 Dworek czarnodunajeckie
- 4 Ścieżka przyrodnicza Torfowisko Baligówka
- 5 Zakład Produkcji Torfowej „Bór za Lasem” z kolejką wąskotorową
- 6 Drewniana zabudowa centrum Chocholowa
- 7 Kościół p.w. św. Jacka
- 8 Muzeum Powstania Chocholowskiego - Oddział Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem
- 9 Izba Regionalna Jana Ziętera
- 10 Termy Chocholowskie

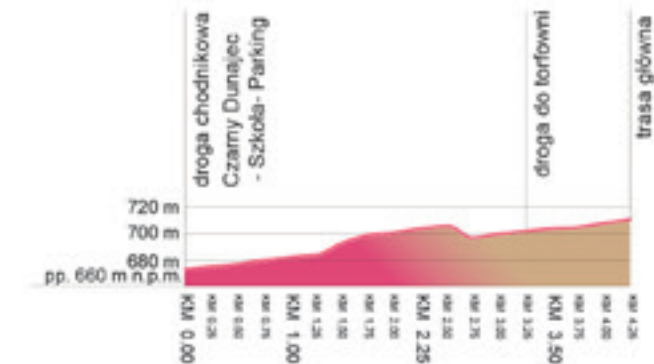

Trasa chochołowsko-wierchowa i droga Borowa / Cesty: Chochołowsko-wierchowa a Borowa
 Rozgałęzienie szlaku wokół Tatr w Starem Bystrem – Domański Wierch – Ciche – Chochołów
 – droga Borowa – główna trasa szlaku wokół Tatr przy granicy polsko-słowackiej

Droga Chodnikowa i droga Do Torfowni / Cesta Chodnikowa a cesta k závodu
 na spracovanie rašeliny

Parking dla użytkowników szlaku w Czarnym Dunajcu – las Cikówka – droga Do Torfowni
 – główna trasa szlaku wokół Tatr w Podczerwonym

Wycieczkę szlakiem wokół Tatr można zacząć również w Czarnym Dunajcu. Przy drodze wojewódzkiej nr 958 z Krakowa do Zakopanego, obok Zespołu Szkoły Podstawowej i Gimnazjum (ul. Jana Pawła II 144) dla użytkowników szlaku powstał ogólnodostępny bezpłatny parking, a w samej gminie ponad 46 km oznakowanych tras rowerowych. Nad brzegiem Dunajca, w otoczeniu lasu, przy dawnym moście kolejowym znajduje się miejsce postojowe z dużą zadaszoną wiatą, ławami i stojakami na rowery oraz miejscem ogniskowym. W Czarnym Dunajcu można

Výlet po ceste okolo Tatier možno začať aj v Czarnom Dunajci. Pri krajskej ceste č. 958 z Krakova do Zakopaného, pri Zdrúžených základných školách prvého a druhého stupňa (ul. Jana Pawła II 144) vzniklo bezplatné parkovisko pre užívateľov cesty, a v samotnej obci viac ako 30 km označených cyklotrás. Pri brehu Dunajca, v lesnom prostredí pri bývalom železničnom moste sa nachádza miesto oddychu s veľkým prístreškom, lavicami, stojanmi na bicykle a vatriskom. V Czarnom Dunajci možno vybrať hlavnú trasu cesty, ktorá nás privedie cez Podczerwone k štátnej

wybrać główną trasę szlaku, która przez Podczerwone poprowadzi nas do granicy i dalej na Słowację, albo w przeciwnym kierunku do Nowego Targu, można też zaplanować indywidualną trasę.

Ciekawym wariantem wycieczki na obszarze gminy jest pętla o długości 27,5 km, łącząca główną nitkę szlaku z trasą chochołowsko-wierchową. Początek trasy na parking. Ulicą Jana Pawła II kierujemy się do centrum wsi. Na czarnodunajecim rynku można zaopatrzyć się w niezbędny prowiant. Przejedźdżamy charakterystycznym stalowym mostem na Dunajcu i jedziemy dalej prosto, krótkim odcinkiem łącznikowym, do głównej trasy szlaku. Skręcamy w lewo, po 5 km dojeżdżamy do rozgałęzienia z trasą chochołowsko-wierchową, na którą skręcamy. Trasa łagodnie pnie się do góry, prowadząc grzbiętową drogą wśród pól, wznoszącą się nad doliną potoku Rogoźnik, w której leży wieś

Stare Bystre. W połowie trasy chochołowsko-wierchowej łagodnym podjazdem osiągamy wypłaszczonego szczytu Domańskiego Wierchu (748 m n.p.m.). Ciekawa jest przydrożna kapliczka, kolejna, którą mijamy, ale jeszcze ładniejszy jest widok. Panorama na północ obejmuje torfowiska Kotliny Orausko-Nowotarskiej i wznoszącą się nad Orawą Babią Górę, Pasma Podhalańskie i Gorce, a na południu Tatry wylaniające się zza bliższych wyniesień Pasma Gubałowskiego. Podobne widoki będą nam towarzyszyć aż do Chochołowa. Za Domańskim Wierchem szlak krzyżuje się z lokalną drogą (Targową) prowadzącą z Czarnego Dunajca do Cichego i Sta-

hnanici a dalej na Slovensko, alebo ísť opačným smerom do Nového Targu, možno si tiež naplávať individuálnu trasu.

Zaujímavým variantom výletu po obci je okruh s dĺžkou 27,5 km, ktorý spája hlavný ťah cesty s chochołowsko-wierchovým úsekom. Začiatok cesty je na parkovisku. Ulicou Jana Pawła II ideme do centra obce. Na hlavnom námestí v Czarnom Dunajci môžeme doplniť nevyhnutné zásoby jedla. Prejdeme po charakteristickom ocelovom moste cez Dunajec a ideme stále rovno krátkym spojovacím úsekom až k hlavnej trase cesty. Odbočíte dolava, po 5 km prideme ku križovatke s chochołowsko-wierchowou cestou – tam odbočíte. Trasa mierne stúpa, vedie vyvýšením medzi poľami, nad dolinou potoka Rogoźnik, kde sa nachádza dedina Stare Bystre. V polovici chochołowsko-wierchowej cesty miernym stúpaním dosiahneme plochý vrch Domański Wierch (748 m n. m.). Zaujima-

vostou je prírodná kaplnka, popri ktorej prechádzame, ale ešte krajší je výhľad. Panoráma na sever zabíra rašeliniská Orausko-Nowotarskej kotliny a Babiu horu dominujúcu nad Oravou, Podhalańské pásmo a Gorce, na juhu sú Tatry, ktoré vyčnievajú spoza bližších pahorkov Gubałowského pásma. Podobné výhľady nás budú sprevádzať až do Chochołowa. Za Domańským Wierchom sa cesta kríži s miestnou komunikáciou (Targowa), ktorá vedie z Czarného Dunajca do Cichého a Starého Bystrého – je to alternatívny spoj pre cyklistov, ktorí sa chcú dostať na hlavnú trasu cesty a na parkovisko v Czarnom Dunajci. Chochołowsko-wierchová trasa vedie ďalej cestou po hrebeni na Zadki a do Boru, kríži sa s krátkou odbočkou do obce Ciche Dolne a spája sa s miestnou komunikáciou z Chochołowa do Cichého, aby po 500 m odbočila dolava. Prejdeme pri cintoríne a kostole sv. Hyacinta Poľského a dorazíme do centra Chochołowa. Môžeme sa tu zastaviť a pozrieť si dedinu prislávanú dobre zachovanou tra-

regu Bystrego, ktorá je tiež alternatívnym spojením pre cyklistov chcúcich dojsť do hlavného trasy szlaku i na parking w Czarnym Dunajcu. Trasa chochołowsko-wierchowa prowadzi dalej grzbiętową drogą na Zadki i do Boru, krzyżuje się z krótkim szlakiem łącznikowym prowadzącym do Cichego Dolnego i łączy z lokalną drogą z Chochołowa do Cichego, by po 500 metrach skręcić z niej w lewo. Przejedźdżamy obok cmentarza i kościoła św. Jacka, docierając do centrum Chochołowa. Warto zatrzymać się tutaj i zwiedzić wieś, słynną z dobrze zachowanej tradycyjnej, drewnianej zabudowy. Z centrum kierujemy się w stronę mostu na Dunajcu, przekraczamy rzekę i wjeżdżamy na drogę Borowa, która prowadzi doliną Dunajca wprost na południe, włączając się do głównej nitki szlaku 500 m od granicy polsko-słowackiej. Powrót do Czarnego Dunajca główną trasą szlaku przez Podczerwone, gdzie na rozgałęzieniu szlaków skręcamy w lewo na boczny odcinek trasy, drogę Do Torfowni, która prowadzi do Zakładu Produkcji Torfowej „Bór za Lasem” na Puszczyń Wielkiej. Po 500 m trasa szlaku odbija w prawo, by połączyć się z kolejnym odcinkiem szlaku drogą Chodnikową, biegnącą początkowo wśród pól, a potem przez las Cikówka, którą docieramy do parkingu przy szkole w Czarnym Dunajcu.

dičnou, drevenou zástavbou. Z centra ideme smerom k mostu cez Dunajec, prekróčime rieku a vchádzame na cestu Borowa, ktorá vedie dolinou Dunajca rovno na juh a pripája sa k hlavnému ťahu cesty vo vzdialenosti 500 m od poľsko-slovenskej štátnej hranice. Do Czarného Dunajca sa vrátíme hlavnou trasou cesty cez Podczerwone, kde odbočíte

na rozvetvení ciest dolava na vedľajší úsek, ktorý vedie k závodu na spracovanie rašeliny „Bór za Lasem” na pustatine Puścizna Wielka. Po 500 m odbočuje cesta doprava a spája sa s ďalším úsekom trasy – cestou Chodnikowa, ktorá na začiatku prechádza poľami, a potom cez les Cikówka nás privedie na parkovisko pri škole v Czarnom Dunajci.

Pętla puścizn czarnodunajeckich / Okruh pustatin w Czarnom Dunajcu

Parking dla użytkowników szlaku – cmentarz w Czarnym Dunajcu – początek ścieżki przyrodniczej Torfowisko Baligówka – las Baligówka – las Cikówka – droga Chodnikowa – parking

10,5 km

łatwy / Nenáročná

Pętla puścizn czarnodunajeckich to ciekawa trasa biegnąca przez unikatowe przyrodniczo tereny torfowisk czarnodunajeckich.

Okruh popustatinách Czarného Dunajca zaujímavou trasou, ktorá prechádza cez prírodné unikátne rašeliniská Czarného Dunajca.

Torfowiska Orawsko-Nowotarskie zwane puściznami albo borami to rozległe obszary unikatowych torfowisk wysokich, których wiek szacuje się na około 10 000 lat. Ze względu na ich wyjątkowe walory przyrodnicze zostały włączone do obszaru ochronnego Natura 2000. W ich sąsiedztwie rozciągają się lasy iglaste, z których znaczna część to sosnowe bory bagienne. Największe torfowiska położone na terenie gminy Czarny Dunajec, to Puścizna Wielka, zajmująca obszar 507,5 ha, Puścizna Rękwoniańska, Puścizna Mała (100 ha) i najstarsze z nich Baligówka (ponad 200 ha). W równinnym krajobrazie Kotliny Orawsko-Nowotarskiej torfowiska tworzą charakterystyczne i malownicze kopulaste wyniesienia, porośnięte rzadkimi gatunkami roślin. Obfite złoża torfu od wieków były eksploatowane przez miejscową ludność, suszone w kopcach i wykorzystywane do celów gospodarczych jako nawóz i przede wszystkim jako opał. Od lat 50. XX wieku na Puściznie Wielkiej rozpoczęto przemysłowe wydobycie torfu, a w roku 1965 doprowadzono tutaj kolejką wąskotorową **5**, umożliwiającą wywóz wydobytego surowca i dowóz niezbędnych materiałów na potrzeby eksploatacji. Dziś wydobycie, w ograniczonej skali, prowadzi Zakład Produkcji Torfowej „Bór za lasem”, który dostarcza surowiec wykorzystywany m.in. do produkcji podłoży ogrodniczych, okryń pieczarkowych, mieszanek ogrodniczych oraz lecniczki borowinę dla polskich uzdrowisk.

Orawsko-Nowotarskie rašeliniiska, nazywane pustatiny alebo boriny, sú rozľahlé unikátne vysoké rašeliniiska, ktorých vek sa odhaduje na okolo 10 000 rokov. Vzhľadom na ich výnimočné prírodné hodnoty boli začlenené do chráneného územia Natura 2000. V ich susedstve sa tiahnu ihličnaté lesy, ktorých značnú časť tvoria borovicové bahenné lesy. Najväčšie rašeliniiska na území obce Czarny Dunajec sú pustatiny: Puścizna Wielka, ktorá zaberá 507,5 ha, Puścizna Rękwoniańska, Puścizna Mała (100 ha) a najstaršia z nich Baligówka (viac ako 200 ha). V rovinatej krajinke Oravsko-Nowotarskej kotliny tvoria rašeliniiska charakteristické a malebné kupolovité vyvýšeniny, na ktorých rastú vzácne druhy rastlín. Bohaté ložiská rašeliny boli od stáročí využívané miestnym obyvateľstvom, rašelina sa sušila v kopcach a používala na hospodárske účely ako hnojivo, no predovšetkým ako palivo. Od 50. rokov 20. storočia sa na pustatine Puścizna Wielka začalo s priemyselnou ťažbou rašeliny, a v roku 1965 tu bola postavená úzkorozchodná železnica **5**, ktorou sa prepravovala vyťažaná surovina a nevyhnutné materiály potrebné počas práce. Dnes rašelinu v obmedzenej miere ťaží podnik Zakład Produkcji Torfowej „Bór za lasem”, ktorý dodáva surovinu využívanú o. i. pri výrobe záhradníckej zeme, podkladov na pestovanie šampiňónov, záhradníckych zmesí a liečebného bahna pre poľské kúpeľné zariadenia.

Z parkingu w Czarnym Dunajcu ruszamy ulicą Jana Pawła II w kierunku skrzyżowania z drogą 957 w prowadzącą do Jablonki. Obok cmentarza skręcamy na utwardzoną ścieżkę wśród pól, która równoległe do szosy biegnie na północny-zachód. Po około 4 km docieramy do początku ścieżki przyrodniczej Torfowisko Baligówka **4**. W tym miejscu warto zejść z roweru i odbyć godzinny spacer ścieżką edukacyjną. Na trasie znajduje się 13 tablic, które informują m.in. o historii powstania torfowisk i siedliskach przyrodniczych, a także o gatunkach roślin i zwierząt wyróżniających ten region na tle Karpat i całej Polski. Na początku ścieżki znajduje się baczówka Baligówka – jedna z baczówek szlaku Oscypkowego, gdzie można skosztować serów owczych – bundza i oscypka, a także napić się zentycy. Trasa puścizn od miejsca postojowego kieruje się ponownie w stronę drogi 957, którą należy przekroczyć. Kolejny odcinek szlaku biegnie przez las Baligówka. Po około 3 km odbija w lewo i łączy się z drogą chodnikową prowadzącą na parking w Czarnym Dunajcu.

Czarny Dunajec duža wies, licząca 3600 mieszkańców, siedziba gminy, w latach 1913–33 posiadała status miasta. Powstanie wsi wiąże się z działalnością osadniczą rodziny Pieniążków, która, władając starostwem nowotarskim w latach 1532–1616, na mocy generalnego przywileju królewskiego od Zygmunta III Wazy lokowała aż 12 osad, co jest wynikiem imponującym. Najwcześniejsza jest lokacja (około 1552) Czarnego Dunajca. Wies tę wymienia lustracja z roku 1564 roku: „Na rzece Dunajcu Czarnem, który też z Tatrów polskich wypada, przy granicy węgierskiej, na gościńcu do Orawy, osadził p. Prokop Pieniążek wies ab annis 12 (przed 12 laty), w której się osadziło kmieci 15.” Niewykluczone jest, że była to powtórna

Z parkoviska v Czarnom Dunajci vyrazíme ulicou Jana Pawła II. smerom ku križovatke s cestou č. 957, ktorá vedie do Jablonky. Pri cintoríne odbočíte na spevnený chodník medzi poľami, ktorý sa tiahne súbežne s hlavnou cestou na severozápad. Po okolo 4 km prideme k začiatku prírodovedného chodníka Rašeliniisko Baligówka **4**. Na tomto mieste stojí za to zostúpiť z bicykla a absolvovať hodinovú prechádzku po náučnom chodníku. Pri chodníku je osadených 13 tabulí, ktoré rozprávajú o.i. o vzniku rašeliniiska a o biotopoch, druhoch rastlín a zvierat, ktorými sa tento región líši od Karpat a celého Poľska. Na začiatku chodníka je salaš Baligówka – jeden zo salašov na Ceste oštiepkov, kde môžeme ochutnať ovčie sry – čerstvú hruďku a oštiepok a napiť sa žinčice. Cesta pustatinami od miesta oddychu odbočuje opätovne smerom k ceste č. 957, ktorú musíme prejsť. Ďalší úsek cesty prechádza lesom Baligówka. Po okolo 3 km odbočuje doláva a spája sa s cestou Chodnikowa, ktorá vedie na parkovisko v Czarnom Dunajci.

Czarny Dunajec má 3600 obyvateľov, je to veľká stredisková obec, v rokoch 1913 – 1933 mala postavenie mesta. Vznik obce

sa spája s osídľovacou činnosťou rodiny Pieniążek, ktorá vládla nowotarským starostvom v rokoch 1532 – 1616, na základe generalného kráľovského privilégia od Žigmunda III. Vasu lokovala až 12 osád, čo je impozantným úspechom. Najstaršia

lokacja na miejscu starej, średniowiecznej osady, która pod nazwą Dunajec istniała tu od roku 1338 przy szlaku handlowym prowadzącym z Krakowa na Orawę. Pierwszym sołtysem został Tomasz Miętus, który wraz z synem Janem, własnym kosztem i na swym gruncie wystawił pierwszy kościół czarnodunajecki. Wnuk Tomasza, Klemens Miętus, był jednym z przywódców zbrojnego, chłopskiego buntu przeciwko surowym i bezwzględny rządzący kolejnego po Pieniążkach starosty nowotarskiego, Mikołaja Komorowskiego, który wybuchł w 1631 roku. Pamięć o niepowodzeniu masowego wystąpienia przeciwko oficjalnej władzy i o krwawych represjach będących jego następstwem być może przyczyniła się do tego, że 200 lat później włościanie czarnodunajecy walczyli przyczynili się do stłumienia Powstania Chochołowskiego. Od 1846 roku wieś miała prawo organizowania jarmarków co dwa tygodnie, co było znaczącym przywilejem, bo prawo takie ograniczane było raczej do miast. Drewniana zabudowa wsi często ulegała niszczącym pożarom. Dopiero na przełomie XIX i XX wieku, kiedy powstała tu cegielnia i fabryka dachówek, zaczęto stawiać trwalsze domy murowane. W 1904 roku otwarto linię kolejową Nowy Targ – Sucha Góra, która tak przyczyniła się do ożywienia gospodarczego, że w roku 1913 wieś zyskała status miasteczka. W okresie międzywojennym dla odprawy kolejowych przesyłek zagranicznych powstał tu Urząd Celný. W latach poprzedzających wybuch II wojny światowej znaczny odsetek ludności stanowili Żydzi, którzy wzniesli tu synagogę i założyli cmentarz, posiadali też 8 reprezentantów w radzie miejskiej. Czarny Dunajec przypomina swoją zabudową miasteczko z prostokątnym, wydłużonym rynkiem i odchodzącymi od niego bocznymi uliczkami **1**. Dziś to siedziba dużej, turystycznej i gościnnej gminy, będącej partnerem wiodącym w realizacji projektu szlaku wokół Tatr.

(okolo roku 1552) je lokácia Czarného Dunajca. Táto dedina sa uvádza v spise z roku 1564: „Na rieke Dunajec Čierny, ktorý tiež z Tatier poľských vylteká, pri uhorskej hranici, na hradskej ceste na Oravu, usadil p. Prokop Pieniážek dedinu *ab annis 12* (pred 12 rokmi), v ktorej sa osídlilo

kmeťov 15.” Nie je vylúčené, že to bola opätovná lokácia na mieste starej, stredovekej osady, ktorá existovala tu pod názvom Dunajec od roku 1338 pri obchodnej ceste z Krakova na Oravu. Prvým šoltésom bol Tomasz Miętus, ktorý spolu so synom Janom, na vlastné náklady a na vlastnom pozemku postavil prvý kostol v Czarnom Dunajci. Vnuk Tomasza, Klemens Miętus, bol jedným z vodcov ozbrojenej sedlacky vzbury, ktorá vypukla v roku 1631 proti surovej a bezohľadnej vláde Mikołaja Komorowského, nowotarského starostu, nasledujúceho po Pieniążkococh. Možnože pamäť o neúspechu masového vystúpenia proti oficiálnej moci a o krvavej represii, ktorá potom nasledovala, prispela k tomu, že sa 200 rokov neskôr statkári z Czarného Dunajca hŕfné pripojili k bojom proti Chochołowskému povstaniu. Od roku 1846 mala dedina právo každé dva týždne organizovať jarmok, čo bolo značným privilegiom, pretože táto výsada sa udeľovala

Warto zobaczyć

Kościół p.w. Trójcy Przenajświętszej **2** konsekrowano w 1610 roku. Pierwotna świątynia spłonęła doszczętnie w roku 1787, kolejny, już murowany kościół również zniszczył ogień podczas wielkiego pożaru w roku 1859. W latach 1863–65 wzniesiono obecną świątynię, którą zaprojektował krakowski architekt Ludwik Beym. Cenny i unikatowy jest dzwon o metrowej średnicy z 1643 roku, lany w pracowni lotaryńskiego mistrza Benedykta Briota. Ufundowany dla klasztoru franciszkanów w Starym Sączu przez gwardiana Bonaventurę, trafił do Czarnego Dunajca po kasacie zakonu na początku XIX wieku.

Dworki czarnodunajeckie **3** są wyróżniającym się elementem miejscowej architektury. Po wielkim pożarze wsi w roku 1859 przedsiębiorczy i zdolny majster budowlany zaczął stawiać zamożniejszym gospodarzom trwalsze domy murowane, zamiast drewnianych domostw. Parterowe domki posiadają ładne i kształtne ganeczki, których trójkątne szczyty wspierają się na ciężkich kolumnach o szerokich cokółach. Największe skupisko dworków znajduje się na ulicy, której patronuje czarnodunajczanin Józef Kantor (1870–1920) – etnograf i nauczyciel, autor pierwszej monografii poświęconej rodzinnej wsi.

Chochołów, duża wieś podhalańska położona nad Czarnym Dunajcem u stóp

skoro výhradne mestám. Drevená zástavba obce bola často ničená požiarimi. Až na prelome 19. a 20. storočia, po založení tehelne a výrobné škridly, sa tu začali budovať trvanlivejšie murované domy. V roku 1904 bola otvorená železnica Nowy Targ – Suchá Hora, ktorá tak významne prispela k hospodárskemu oživeniu, že v roku 1913 dedina získala postavenie mestečka. V medzivojnovom období tu vznikol Colný úrad na odbaovanie železničných zahraničných zásielok. V rokoch, ktoré predchádzali vypuknutiu 2. svetovej vojny, veľkú časť obyvateľstva tvorili Židia, ktorí tu postavili synagogu a založili cintorín, mali dokonca 8 zástupcov v mestskej rade. Czarny Dunajec pripomína svojou zástavbou mestečko, má obdĺžnikové, predĺžené hlavné námestie a vychádzajúce z neho vedľajšie uličky **1**. Dnes je to sídlo veľkej, turistickú a pohostinnej obce, ktorá je vedúcim partnerom pri realizácii projektu Cesty okolo Tatier.

Pozoruhodnosti

Kostol Najsvätejšej Trojice **2** bol vysvätený v roku 1610. Pôvodný chrám úplne vyhorel v roku 1787, ďalší, už murowaný, zničil oheň počas veľkého požiaru v roku 1859. V rokoch 1863 – 1865 bol postavený súčasný chrám navrhnutý krakovským architektom Ludwikom Beymom. Cenný a unikátny je zvon s priemerom jedného

metra z roku 1643, vyrobený v dielni majstra z Lotrinska Benedykta Briota. Zvon daroval gvardián Bonaventura františkánom v Starom Sączu, ale po zrušení rehole na začiatku 19. storočia bol zvon prevezený do Czarného Dunajca.

Kúrie Czarného Dunajca

3 sú dominantným prvkom miestnej architektúry. Po veľkom požari dediny

v roku 1859 začal podnikavý a šikovný stavebný majster budovať pre zamožnejších obyvateľov trvanlivejšie murované

Ostrysza na Pogórzu Gubałowskim, znany jest przede wszystkim z doskonale zachowanej drewnianej zabudowy. Wieś na „dzikim gruncie” założył około 1581 roku Bartłomiej Chochołowski, który przez Stefana Batorego za zasługi wojenne w wyprawie moskiewskiej otrzymał dziedziczne sołtysostwo, a przywilej lokacyjny wydał król Zygmunt II Waza w roku 1593. Tradycje wojaczki zawsze były we wsi żywe. Tutejsi górale licznie stawiali do walki podczas potopu szwedzkiego i w czasie Konfederacji Barskiej, a największą sławę przyniosło im zbrojne wystąpienie przeciw austriackiemu zaborcy w 1846 roku, które do historii weszło pod nazwą Powstania Chochołowskiego. Wielu chochołowskich chłopów w przed-

dzień wybuchu I wojny światowej wstąpiło do paramilitarnych Drużyn Podhalańskich, które brały udział w walkach II Brygady Legionów. W czasie okupacji hitlerowskiej Chochołów był ośrodkiem ruchu partyzanckiego, aktywnie działali tu kurierzy tatrzańscy. Chochołowski kurier Stanisław Frączysty w 1941 roku przeprowadził przez granicę marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego, powracającego z Budapesztu do Polski. W pobliżu przejścia granicznego w Chochołowie – Sucha Góra w 1992 roku odsłonięto obelisk upamiętniający tę akcję. Dziś Chochołów jest popularną miejscowością wypoczynkową, dodatkową atrakcją stanowi kompleks basenów geotermalnych Chochołowskie Termy **10**, w których trwają ostatnie przygotowania przed otwarciem.

domy namiesto drewných stavieb. Jednospochodové domčeky majú pôvabné stĺpové predsiene, ktorých štíty trojuholníkového tvaru sa podopierajú na ťažkých stĺpoch so širokými soklami. Najväčší komplex kúrií sa nachádza na ulici Józefa Kantora – obyvateľa obce, ktorý žil v rokoch 1870 – 1920, bol etnografom a učiteľom, autorom prvej monografie venovanej rodnej obci.

Chochołów, veľká podhalská dedina pri rieke Čierny Dunajec na úpäť Ostrysza v Gubałowskom pásmo, známa predovšetkým dokonale zachovanou drevenou zástavbou. Dedinu založil na „zelenej lúke“ okolo roku 1581 Bartłomiej Chochołowski, ktorý získal dedičný úrad sołtęsa od Štefana Batoryho za vojnové zásluhy v moskowskej výprave, privilégium lokácie vydal kráľ Žigmund II. Vasa v roku 1593. Vojnové tradície boli vždy živé v dedine. Veľa tunajších goralov bojovalo počas tzv. švédskej potopy a barskej konfederácie, ale najväčšiu slávu prinieslo dedine ozbrojené povstanie proti rakúskej nadvláde v roku 1846, ktoré prešlo do dejín ako Chochołowské povstanie. Mnohí vidiečania vstúpili pred vypuknutím I. svetovej vojny do paramilitaristických Podhalských družín, ktoré sa zúčastnili na bojoch II. Brigády legiónov. Počas hitlerovskej okupácie bol Chochołów strediskom odbojového hnutia, aktívne tu pôsobili tatranskí kuriéri. Chochołowský kuriér Stanisław Frączysty previedol cez hranicu v roku 1941 marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego, ktorý sa vracal z Budapešti do Poľska. Neďaleko hraničného priečodu Chochołów – Suchá Hora bol na pamiatku tejto akcie v roku 1992 odhalený obelisk. Dnes je Chochołów populárnym miestom odдыхu, dodatočnú atrakciu tvorí komplex

geotermalných bazénov Chochołowskie Termy **10**, v ktorých trvajú posledné prípravy pred otvorením.

Warto zobaczyć

Drewniana zabudowa starej części Chochołowa **6** stanowi żywy skansen tradycyjnej podhalańskiej architektury i jako zabytek klasy zerowej objęta jest ochroną konserwatorską i patronatem UNESCO. Do rejestru zabytków wpisano cały układ ruralistyczny wsi, który jest przykładem zwarto zabudowanej ulicówki, oraz niemal 50 domów i zagród góralskich. Wszystkie drewniane, dziewiętnastowieczne zabudowania mieszkalne ustawione są frontem do słońca i tzw. szczytem do ulicy. Za nimi, na wąskich pasmowych działkach, ukryte są budynki gospodarcze, skupione wokół dziedzińca. Chałupy o zrębowej konstrukcji, zwieńczonej wysokim, krokwiowym dachem wyróżniają się bogactwem detali dekoracyjnych, dobrze świadczących o snycerskich umiejętnościach ich twórców. Przy tym wyglądają jak nowe, dzięki ciężkiej pracy chochołowskich gospodyń, które co roku myją drewniane płazy, tak, że lśnią one w słońcu jasnym drewnem, którego nie ma się patyna czasu. Zwyczaj mycia chałup jest charakterystyczny dla Chochołowa i chyba nie ma długiej tradycji, skoro Władysław Matlakowski, opisując chochołowską zagrodę w roku 1892, pisał tak: „czarna i niepozorna na pierwszy rzut oka (...) płazy, czarne od góry, wygrzewają swoje czerwone, żółtawe, smolne półcyndryczne dolne połówki, które zasłonięte od deszczu nie poczerniały, a prażone przez słońce lat dziesiątki zaczerwieniły się, zbrązowiły, zakolorowały się odcieniami mahoni, upiększyły żywicznymi językami siarczystej barwy... Na brązowym, podpalanym tle ściany odbijają się przekroje bali węgla – aksamitno-czarne z gwiazdami siarczysto-żółtych sęczków”. Najsłynniejsza jest chałupa z jednej jedli należąca do Anny Styruli (Chochołów 24). Zbudowana jest

geotermalných bazénov Chochołowskie Termy **10**, v ktorých trvajú posledné prípravy pred otvorením.

Pozoruhodnosti

Drevená architektúra starej časti Chochołowa **6** je živým skansenom tradičnej podhalskej architektúry a ako najvzácnejšia pamiatka je pod záštitou pamiatkového úradu a UNESCO. Do registra pamiatok bol zapísaný celý vidiecky komplex, ktorý je príkladom súvislej radovej zástavby pozdĺž ulice, a skoro 50 domov a goralských dvorov. Všetky drevené obytné stavby z 19. storočia sú situované priechlím k slnku a tzv. štítom k ulici. Za nimi, na úzkych podhavasťkých pozemkoch sa skrývajú hospodárske budovy zoskupené okolo nádvorja. Chaty so zrubovou konštrukciou sú prikryté vy-

sokými krokvičnými strechami, odlišujú sa bohatstvom ozdobných prvkov, ktoré potvrdzujú rezbárske zručnosti ich tvorcov. Pritom vyzerajú ako nové a to vďaka ťažkej práci chochołowských žien, ktoré každý rok umývajú drevené fošne tak, že sa na slnku lesknú svetlým drevom, do ktorého sa vôbec nezahryzne zub času. Zvyk umývania chát je charakteristický pre Chochołów a asi nemá dlhú tradíciu, keďže Władysław Matlakowski pri opisovaní chochołowského statku v roku 1892 pisał takto: „čierna a nenápadná na prvý pohľad (...) fošne, čierne zhora, vyhrievajú svoje červené, žltkasté, dechtové polocyndrické dolné polovičky, ktoré chránené

z płazów pochodzących z jednego drzewa, jodły rosnącej na zboczach Ostrysza, tak potężnej, że fundator chałupy Andrzej Kois, nie mogąc zwieźć jej na dół, obrabiał płazy na górze.

Kościół p.w. św. Jacka **7** wzniesiono w latach 1853–1866, na miejscu XVII-wiecznego drewnianego kościołka. Inicjatorem budowy nowej, murowanej świątyni był pochodzący z Chochołowa ksiądz Wojciech Blaszyński, który zginął tragicznie podczas budowy kościoła. Autorem projektu był wybitny krakowski architekt Feliks Książarski. Bryła kościoła nosi wyraźne cechy niemieckiego neogotyku, neogotycki charakter mają też ołtarze, wykonane w zakopiańskiej Szkole Przemysłu

szkoły Drzewnego. Wnętrze zdobią freski namalowane przez Walerego Eliasza-Radzickowskiego w roku 1871, a w przedsionku Marian Konarski w 1973 namalował scenę ślubowania powstańców chochołowskich. Obok kościoła znajduje się obelisk upamiętniający Powstanie Chochołowskie, ufundowany przez polonię amerykańską.

Muzeum Powstania Chochołowskiego. Oddział Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem **8** mieści się w XIX-wiecznym drewnianym domu góralskim należącym niegdyś do Jana Bańki (Chochołów 75). W czarnej i białej izbie prezentowane są sprzęty i wyposażenie dawnego gospodarstwa chłopskiego, obrazy na szkle i ceramika. Zebrano tu również pamiątki, dokumenty, fotografie obrazujące dzieje wsi

przed dażdom nieścerneli, a palenie slnkom desiatky rokov sčervenali, zhnedli, sfarbili sa odtieňmi mahagónu, skrášlili sa živičnými jazykmi sírovej farby... Na hneďom opálenom pozadí steny sa odrážajú prierezy zrubových trámov – zamatovo čierne s hviezdami sírovožltých hrčič. Najznámejšia je chata z jednej jedle, ktorá patrí Anne Styrculi (Chochołów 24). Je postavená z obrovských fošni pochádzajúcich z jedného stromu – jedle, ktorá rástla na svahoch Ostrysza, bola taká mohutná, že Andrzej Kois, ktorý dal postaviť chatu, spracovával drevený materiál v horách, keďže nemohol prepraviť strom nižšie.

Kostol sv. Hyacinta Poľského **7** bol postavený v rokoch 1853 – 1866 na mieste dreveného kostolíka zo 17. storočia. Iniciátorom výstavby nového murowaného chrámu bol kňaz pochádzajúci z Chochołowa – Wojciech Blaszyński, ktorý tragicky zahynul počas výstavby kostola. Autorom projektu bol vynikajúci krakovský architekt Feliks Książarski. Architektonická forma kostola nesie výrazné črty nemeckej neogotiky, neogotický charakter majú tiež oltáre, vykonané v Škole drevárskeho priemyslu v Zakopanem. Interiér skrášľujú fresky namalované Walerym Eliaszom-Radzickowským v roku 1871. V predsienu namaloval Marian Konarski v roku 1973 scénu prísahy chochołowských povstalcov. Pri kostole sa nachádza obelisk na pamiatku Chochołowského povstania, ktorý dali postaviť americkí Poliáci.

Múzeum Chochołowského povstania, pobočka Tatranského múzea v Zakopanem **8** sa nachádza v drevenom goralskom dome z 19. storočia, ktorý kedysi patrila Janovi Bańkovi (Chochołów 75). V tzv. čiernej a bielej izbe je vystavené vybavenie a zariadenie dávnej vidieckej usadlosti, obrazy na skle a keramika. Sú tu zhro-

mažené pamiatkové predmety, dokumenty, fotografie ukazujúce dejiny dediny Chochołów a prípravu, priebeh a osobnosti vodcov Chochołowského povstania.

Izba regionalna **9** to prywatne muzeum, a zarazem pracovnia ľudového artysty rzeźbiarza Jana Ziędera (Chochołów 72). W tradycyjnym podhalańskim wnętrzu mieszkalnym, z centralnie usytuowaną sienią, oddzielającą dawną izbę białą od izby czarnej powstała ekspozycja, na którą złożyły się sprzęt gospodarski, naczynia, elementy stroju, obrazy i rzeźby oraz przedmioty codziennego użytku, ze szczególnie ciekawą kolekcją fajansowych i porcelanowych garnuszków z końca XIX i początku XX wieku. W izbie białej mieści się pracownia rzeźbiarza.

Poruseństwo Chochołowskie

Wypadki, jakie miały tu miejsce w lutym 1846 roku, nie są powszechnie znane, rozgrywały się bowiem na marginesie wielkiej historii, o której czytamy w podręcznikach. Jednakże zbrojne wystąpienie górali przeciw austriackiemu zaborcy, które było elementem planu walnego powstania narodo-owego przygotowywanego przez emigracyjne Towarzystwo Demokratyczne Polskie, świadczy o charakterze mieszkańców, którzy zahartowani trudami codziennego bytowania, w surowych i niełatwych warunkach przyrody, potrafilo bronić swych praw, walczyć o poprawę losu i wykazywać się żywym patriotyzmem. Inicjatorami i przywódcami powstania byli Jan Kanty Andrusikiewicz, nauczyciel i organista z Chochołowa, ksiądz Leopold Kmietowicz i wikary z Poronina, ksiądz Michał Głowacki. Wieczorem 21 lutego w chochołowskiej wikarówce, gdzie dotarła wieść o planowanym wybuchu rewolucji w Krakowie, ksiądz Kmietowicz zebrał około 30 górali, odmówił z nimi modlitwę, wziął krucyfiks i, nie zdejmując komży ani stuły, ruszył w stronę posterunku celnego w Chochołowie. Organista, wsadzivszy za pas dwa pistolety, pomaszerował za wikarym. Do grupy dołączył konspiracyjny już od dawna strażnik finansowy Wojciech Lebiocki. Chłopi w pierwszej

mażdené pamiatkové predmety, dokumenty, fotografie ukazujúce dejiny dediny Chochołów a prípravu, priebeh a osobnosti vodcov Chochołowského povstania.

Regionálna izba **9** je súkromné múzeum a zároveň pracovnia ľudového umelca, sochára Jana Ziędera (Chochołów 72). V tradičnom podhalskom obytnom priestore, s centrálnou predsieňou, ktorá oddeľuje dávnu bielu izbu od čiernej izby, vznikla expozícia, ktorú tvorí hospodárske náradie, riad, prvky oblečenia, obrazy, sochy a predmety každodennej potreby, s obzvlášť zaujímavou zbierkou majoliky a porcelánových hrnčekov z konca 19. a začiatku 20. storočia. V bielej izbe je dielňa sochára.

Chochołowské porusenstvo

Udalosti, ktoré sa tu odohrali vo februári 1846, nie sú všeobecne známe, diali sa totiž na okraji veľkých dejín, o ktorých čítame v učebniciach. Ale ozbrojené povstanie goralov proti rakúskej nadvláde, ktoré bolo súčasťou plánu valného národného povstania pripravovaného emigračným Poľským demokratickým združením, potvrdzuje charakter obyvateľov zakalených v ťažkom každodennom živote v surových a neľahkých prírodných podmienkach, ktorí vedeli obhajovať svoje práva, bojovať za lepší osud a preukázať živé vlastenectvo. Inšpirátormi a vodcami povstania boli Jan Kanty Andrusikiewicz, učiteľ a organista z Chochołowa, kňaz Leopold Kmietowicz a kaplán z Poronina, kňaz Michał Głowacki. Večer, 21. februára v chochołovskom dome kaplána, kde už dorazila zvest o plánovanom vypuknutí revolúcie v Krakove, zhromaždil kňaz Kmietowicz okolo 30 goralov, pomodlil sa s nimi, zbral kríž a bez toho, aby si vyzliekol liturgické rúcho a štólu, vybral sa smerom k colnej stanici v Chochołowe. Organista si zasunul za pás dve pistole a vykročil za kaplánom. K skupine sa pridala už oddávna konšpirujúci príslušník finančnej stráže Wojciech Lebiocki. Sedliaci v prvom rade odzbrojili jednotky finančnej stráže, ktoré boli rozmiestnené v dedine a vo Wi-

kolejności rozbroili oddziały straży skarbowej stacjonujące we wsi i w Witowie, a następnie zaatakowali i opanowali posterunek graniczny w Suchej Górze. Wszystko odbywało się w miarę spokojnie, nikt nie zginął. W niedzielę 22 lutego ksiądz Kmiotowicz wygłosił polityczne kazanie, które zostało przyjęte z aplauzem. W imieniu Rządu Narodowego przyrzekał natychmiastowe zniesienie poddaństwa, uwłaszczenie, zaprzestanie ucisku przez sprzedających urzędników, obiecywał zrównanie prawne ze szlachtą, skasowanie długotrwałego procesu z Kajetanem Borowskim i oddanie spornych gruntów, słowem była to zapowiedź radykalnych zmian. Po kazaniu Kmiotowicza uzbrojony oddział powstańców, do którego dołączyli ochotnicy z Szaflar, Poronina, Cichego, Dzianisza, Witowa i Zakopanego miał udać się w kierunku Wadowic i dalej do Krakowa. Około północy powstańców zaatakowali strażnicy celni pod wodzą komisarza straży finansowej z Nowego Targu Romualda Fiutowskiego i chłopci z Czarnego Dunajca, którzy w zamian za pomoc otrzymali obietnicę pozytywnego rozstrzygnięcia konfliktu własnościowego, jaki mieli z księdzem Wilczkiem. W starciu ciężko ranny został Andrusikiewicz i ks. Kmiotowicz, chłopci pozbawieni przywódców złożyli broń. Następnego dnia uwięziono ponad stu powstańców i ruch upadł. Sąd we Lwowie skazał 11 z nich na śmierć, łaska cesarska utrzymała wyrok jedynie dla księdza Kmiotowicza. Jana Andrusikiewicza skazano na 20 lat więzienia. Wszyscy skazani wyszli z więzienia w 1848 roku w czasie powszechnej amnestii podczas Wiosny Ludów. Pamiątką tamtych wydarzeń jest figura św. Jana Nepomucena ustawiona tyłem do Czarnego Dunajca („zadkiem” jak zwykli mówić górale), za to, iż tamtejsi chłopci pomogli Austriakom powstanie stłumić.

W austriackich sądach, czyli Wspólnota Ośmiu Wsi

W roku 1819 Jan Pajęczkowski, skuszony stosunkowo niską ceną, kupił dobra czarnodunajeckie wystawione przez rząd austriacki na licytacji we Lwowie. Kiedy

towe, potem zaútočili na hraničný priedchod v Suchej Hore a dobyli ho. Všetko sa odohralo pomerne pokojne, nikto nezahynul. V nedeľu, 22. februára predniesol kňaz Kmiotowicz politickú kázeň, ktorá bola prijatá potleskom. V mene Národnej vlády sľuboval okamžité zrušenie poddanstva, odovzdanie pôdy do vlastníctva sedliakov, likvidovanie útlaku predajných úradníkov, rovnaké práva pre šľachticov a sedliakov, prerušenie dlhotrvajúceho procesu proti Kajetanovi Borovskému a odovzdanie sporných pozemkov – jedným slovom, bol to príslub radikálnych zmien. Po kázni Kmiotowicza sa mal ozbrojený povstalecký oddiel, ku ktorému sa pripojili dobrovoľníci z Szaflarov, Poronina, Cichého, Dzianisza, Witowa a Zakopaného, vydať smerom k Wadowiciam a ďalej do Krakova. Okolo polnoci na povstalcov zaútočila colná stráž pod velením komisára finančnej stráže z Nového Targu Romualda Fiutovského a sedliaci z Czarného Dunajca, ktorí dostali za poskytnutú podporu príslub pozitívneho vyriešenia majetkového konfliktu, aký mali s kňazom Wilczkom. V boji boli ťažko zranení Andrusikiewicz a kňaz Kmiotowicz, sedliaci bez svojich vodcov odovzdali zbraň. Na druhý deň bolo zatknutých viac ako sto povstalcov a hnutie upadlo. Súd vo Lvove odsúdil 11 z nich na smrť, cisárska milosť potvrdila rozsudok len proti kňazovi Kmiotowiczovi. Jan Andrusikiewicz bol odsúdený na 20 rokov väzenia. Všetci odsúdení vyšli z väzenia v roku 1848 pri všeobecnej amnestii počas jari národov. Na pamiatku týchto udalostí je socha sv. Jána Nepomuckého otočená chrbtom k Czarnému Dunajcu („zadkom” ako hovoria górali), za to, že tamojší sedliaci pomohli Rakúšanom potlačiť povstanie.

Na rakúskych súdoch, čiže Spolok ôsmich dedín

V roku 1819 kúpil Jan Pajęczkowski, zvedený pomerne nízkou cenou, statok v Czarnom Dunajci, ktorý predávala rakúska vláda na dražbe vo Lvove. Keď prišiel

jesienią tegoż roku przybył do Czarnego Dunajca, gdzie nie było nawet dworu, zobaczył Podhale i wysokie Tatry, zorientował się, że racjonalne zagospodarowanie nowo nabytych dóbr będzie kosztowne i związane ze znacznym ryzykiem opłacalności. Postanowił majątek sprzedać, a widząc duże zaniepokojenie chłopów, namówił ich żeby dobra od niego odkupili. Decyzja o zbiorowym wykupieniu od swego dziedzica ziemi, z myślą o uwolnieniu się od zależności, nie miała odpowiednika w całej Galicji. W niespełna dwa miesiące 1100 zdeterminowanych chłopów z Czarnego Dunajca, Wróblówki, Podczerwonego, Chochołowa, Cichého, Dzianisza i Witowa zebrało ustaloną sumę, która *nota bene* była znacznie wyższa od tej z licytacji, bo Pajęczkowski na transakcji postanowił zarobić. Chłopi, którzy na ten cel wyzbywali się części swojego mienia, zastawiali grunty, zapożyczali u mieszczań nowotarskich i na Węgrzech, w świetle obowiązującego prawa nie mogli jednak samodzielnie nabyć majątku ziemskiego. Dlatego też wybrali na swojego reprezentanta i pełnomocnika księdza Józefa Szczurkowskiego z Bóbrki, a uczciwe wywiązanie się z obowiązków miał gwarantować jego stan duchowny. Jak bardzo się pomylili w swoich rachubach, okazało się niebawem. Ksiądz Szczurkowski kupił majątek na swoje nazwisko, w kontrakcie nie wspominając ani słowem, w czym imieniu i za czyje pieniądze działa, i został nowym dziedzicem. Dwa lata później przekazał administrację dobrami swemu bratankowi Andrzejowi Szczurkowskiemu. Ten, wobec

na jeseň tohto roku do Czarného Dunajca, kde ani len kaštieľ nebol, uvidel Podhale a vysoké Tatry, skonštatoval, že racionálne obhospodarovanie nového majetku bude nákladné a rentabilita bude neistá. Rozhodol sa, že predá majetok, a keďže videl veľké obavy sedliakov, nahovoril ich, aby majetok od neho kúpili. Rozhodnutie o hromadnom vykúpení zeme od svojho majiteľa s plánom oslobodenia sa od závislosti, bolo priekopnícke v celom Haličí. V priebehu necelých dvoch mesiacov nazbieralo 1100 odhodlaných sedliakov z Czarného Dunajca, Wróblówki, Podczerwoného, Chochołowa, Cichého, Dzianisza a Witowa dohodnutú sumu, ktorá – tak na margo – bola oveľa vyššia ako tá z dražby, pretože sa Pajęczkowski rozhodol, že na celom obchode ešte zarobí. Sedliaci, ktorí na tento účel predali časť svojho majetku, založili pozemky, požičali peniaze u mešťanov v Nowom Targu a v Uhorsku, nemohli však podľa platného práva sami kúpiť statok. Preto si zvolili svojho zástupcu a splnomocniteľa kňazu Józefa Szczurkowského z Bóbrky, jeho čestnosť mal zaručovať duchovný stav. Rýchlo sa ukázalo, že sa pomýlili vo svojich očakávaniach. Kňaz Szczurkowski kúpil majetok na svoje meno, v zmluve ani nespomenul, v čí prospech a za čie peniaze koná, a tak zostal novým majiteľom. Dva roky neskôr správu majetku odovzdal svojmu synovcovi Andrzejowi Szczurkowskiemu. Ten, z dôvodu neústupného postoja sedliakov, ktorí si nárokovali svoje práva, predal dunajecký majetok v roku 1826 barónovi Kajetanovi Borovskému. Bol to začiatok dlhodobého

nieustępliwej postawy chłopów dążących do egzekwowania swoich praw, w roku 1826 dobra dunajeckie odsprzedał baronowi Kajetanowi Borowskiemu. Był to początek długotrwałej walki chłopów o odzyskanie ziemi, co w warunkach nierychliwego austriackiego sądownictwa i tradycyjnego ładu społecznego, gdzie tak szeroko zakrojone żądania chłopów traktowane były jako zamach na konstytucję i praworządność, zdawało się być działaniem skazanym na niepowodzenie. Ale i prawny system Austrii nie wytrzymał konfrontacji z góralskim uporem. Jak ważna i honorowa była to sprawa, świadczy fakt, że już w roku 1828 koszty wyłożone na procesy przekraczały sumę, jaką górale zapłacili w 1819 roku za całe dobra. Dopiero w roku 1862 proces bez precedensu znalazł pomyślnie dla chłopów rozwiązanie. Sąd Okręgowy w Nowym Sączu przysądził sporne dobra siedmiu gminom a Sąd Najwyższy w Wiedniu wyrok ten zatwierdził i zezwolił na oddanie dóbr i ich zainstalowanie na gminy, które rozpoczęły zarządzanie zwróconym majątkiem w lutym 1867 roku. Ten stan rzeczy utrzymuje się do dziś. Wspólnota Leśna Uprawnionych 8 Wsi w Witowie, licząca obecnie 2090 członków, zarządza i administruje obszarem liczącym przeszło 3000 ha, głównie lasami, z których część znajduje się w Tatrzańskim Parku Narodowym i w jego otulinie.

boja sedliaków o získanie pôdy späť, čo sa zdalo počínaním odkázaným na neúspech v podmienkach zdĺhavých rakúskych súdnych konaní a tradičného spoločenského zriadenia, kde sa tak ďalekosiahle nároky sedliakov mohli považovať za útok na ústavu a princípy právneho štátu. Ale ani právne zriadenie Rakúska nevydržalo konfrontáciu z goralskou tvrdohlavosťou. Aká dôležitá bola otázka či nech potvrdí skutočnosť, že už v roku 1828 trovy vynaložené na procesy prekračovali sumu, akú górali zaplatili v roku 1819 za celý statok. Až v roku 1862 bol proces bez precedensu ukončený v prospech sedliakov. Obvodný súd v Nowom Sączu prisúdil sporný statok siedmim obciam a Najvyšší súd vo Viedni tento rozsudok potvrdil a povolil previesť majetok a zapísať ho obciam, ktoré začali spravovať vrátený majetok vo februári roku 1867. Tento stav sa udržiava dodnes. Lesné spoločenstvo oprávnených 8 dedín vo Witove, ktoré má v súčasnosti 2090 členov, spravuje územie viac ako 3000 ha, sú to hlavne lesy, z ktorých časť sa nachádza v Tatranskom národnom parku a jeho ochrannom pásme.

